

Η ΙΔΕΑ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΠΑΡΑ ΠΛΑΤΩΝΙ*

ΥΠΟ

ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΜΟΣΧΑΚΗ

ΔΕΝ παρήλθεν εἰσέτι ὁλοσχερῶς ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ὁ ἀφόρητος καύσων ἐξαναγκάζει πολλοὺς νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν ἡμῶν καὶ ν' ἀναπνεύσωσι τὴν ζωογόνον αὔραν εἴτε τῆς θαλάσσης εἴτε κατασκίων καὶ χλοερῶν τόπων. Ὅσακις δὲ καὶ γὰρ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀπέρχομαι τῶν Ἀθηνῶν χάριν ἀναψυχῆς, ὡς τόπον διαμονῆς ἐκλέγω συνήθως τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου διότι γνωστὸν εἶνε, ὁποῖαν τρέφουσι πρὸς τὴν θάλασσαν συμπάθειαν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἦλθον εἰς τὸν κόσμον τοῦτον καὶ ἡτένισαν τὸ πρῶτον τοῦ ἡλίου τὸ φῶς, περιεστοιχισμένοι ὑπὸ θαλάσσης. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ γοήτρου, ὅπερ αἰ-

σθάνονται οἱ ἐκ τῶν νήσων καταγόμενοι ἐπαναβλέποντες τὴν προσφιλῆ αὐτοῖς θάλασσαν, καὶ ἕτερον αἰσθάνονται οὐ μικρὸν γόητρον, λαμβάνοντες ἀφορμὴν ν' ἀναπολήσωσιν εἰς τὴν μνήμην τοὺς παιδικοὺς αὐτῶν χρόνους. Πόσον τῷ ὄντι εἶνε ὥραϊον νὰ ἐξέρχεται τις πρὸς στιγμὴν τῆς τύρβης καὶ τῶν μεριμνῶν τῆς καθεστηκυίας ἡλικίας καὶ νὰ ἐπανερχεται εἰς τὰς ἀναμνήσεις τῆς ἡλικίας ἐκείνης, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ μέσῳ

* Ἀνεγνώσθη ἐν Ἀθήναις ἐν τινὶ φιλολογικῇ ἐσπερίδι κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

τῆς παιδικῆς ἀθωότητος καὶ ἀμεριμνησίας βλέπει τὰ πάντα πλήρη εὐωδῶν ἀνθέων καὶ γλυκεῶν ὄνειρα πληροῦσι διαρκῶς τὴν φαντασίαν αὐτοῦ καὶ μέλλον εὐρὺ καὶ εὐτυχές διακρίνει ἀνελίσσόμενον πρὸ αὐτοῦ! Ὁ Γκαῖτε παριστάνει πού τὸν Φάουστ ἐν τῷ μέσῳ τῶν περιπετειῶν τοῦ βίου ἀκούοντα τὸν κῶδωνα τῆς ἐκκλησίας καὶ μετὰ δακρύων συγκινήσεως ἀναπολοῦντα εἰς τὴν μνήμην τοὺς ἀθώους καὶ εὐτυχεῖς τῆς παιδικῆς ἡλικίας χρόνους, οἵτινες ἀνεπιστρεπτὲι παρέρχονται. Τί ἄλλο ἢ δάκρυα συγκινήσεως ἐκκρέουσι καὶ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνου, ὅστις μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν πατεῖ τὸ ἔδαφος τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἀνὰ πᾶν βῆμα ἤχουσιν οἱ κῶδωνες τῶν παιδικῶν ἀναμνήσεων τῶν εὐτυχῶν ἐκείνων χρόνων, οἵτινες ἀντιπαρέρχονται πρὸ ἡμῶν ὡς ὄναρ, ὡς σκιά!

Ἐπεσκέφθη πρὸ μικροῦ μίαν τῶν ὠραιότερων, ἢ μᾶλλον τὴν ὠραιοτάτην τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, τὴν Ἄνδρον. Ἐπάτησα ἐπὶ ἐδάφους οἰκειοτάτου· ἠσθάνθη ἐνταῦθα τὰς αὐτὰς συγκινήσεις, ἃς αἰσθάνομαι καὶ ἐν τῷ τόπῳ τῆς γεννήσεώς μου· διότι καὶ ἡ φύσις καὶ τὸ κλίμα καὶ ὁ βίος καὶ ὁ γλυκὺς τῶν κατοίκων χαρακτήρ, τὰ πάντα ἐν γένει παρουσιάζουσι τὸν αὐτὸν τύπον καὶ τὰς αὐτὰς παράγουσιν ἐντυπώσεις εἰς ἀπάσας τὰς νήσους. Ἀλλ' ἐθαύμασα πρὸ πάντων τὰς ὠραίας, τὰς ἀληθῶς μαγευτικὰς τῆς Ἄνδρου φυσικὰς καλλονάς, αἵτινες ἄνευ ὑπερβολῆς δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἀναδεικνύουσιν αὐτὴν μικρὰν Ἑλβετίαν. Δὲν θὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα λεπτομερέστερον τὰς περὶ τῆς Ἄνδρου ἐντυπώσεις μου, θὰ προτιμήσω νὰ μεταφέρω ὑμᾶς διὰ τῆς φαντασίας εἰς ἐποχὴν ἀπωτάτην, εἰς τοὺς κλασικοὺς τῆς ἱστορίας ἡμῶν χρόνους, καὶ ν' ἀπασχολήσω ἐπ' ὀλίγον τὴν προσοχὴν ὑμῶν εἰς ζητήματι τι ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς αἰσθητικῆς, ἥτοι νὰ ἐκθέσω ἐνώπιον ὑμῶν συντόμως τί ἐδίδαξε περὶ τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ ὠραίου εἰς τῶν κορυφαίων τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας ἀντιπροσώπων, ὁ Πλάτων. Περὶ τῆς ἰδέας τοῦ καλοῦ παρὰ Πλάτωνι θὰ εἶπω πρὸς ὑμᾶς ὀλίγα τινά. Ἵνα δὲ κάλλιον νοήσωμεν τὴν περὶ τοῦ καλοῦ θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος, ἀνάγκη νὰ προτάξωμεν ὀλίγα τινά περὶ τῶν ἰδεῶν καθόλου παρ' αὐτῷ, διότι ἡ περὶ τοῦ καλοῦ θεωρία τοῦ Πλάτωνος συνδέεται στενότατα πρὸς τὴν θεωρίαν αὐτοῦ περὶ ἰδεῶν.

Ὁ Πλάτων διακρίνει καθόλου δύο τάξεις ὄντων, ὄντα ὁρατὰ καὶ ὄντα νοητά. Διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντιλαμβανόμεθα τῶν ὁρατῶν, ἅτινα καλοῦμεν καλὰ, ἀγαθὰ, δίκαια κτλ. ἀλλὰ τὸ κάλλος, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν δικαιοσύνην τῶν ὁρατῶν ὄντων δὲν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν ἄλλως ἢ διότι διὰ τοῦ νοῦ βλέπομεν

τὸ καλόν, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ δίκαιον, ἅτινα ὑπάρχουσι καθ' ἑαυτά· καὶ τὰ ὁρατὰ ταῦτα ὄντα εἶνε τοιαῦτα, ἥτοι καλὰ, ἀγαθὰ καὶ δίκαια, διότι μετέχουσι τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ δικαίου, ἅτινα ὑπάρχουσι καθ' ἑαυτά. Ὑπάρχει λοιπὸν κόσμος ὁρατὸς καὶ κόσμος νοητός. Ὑπάρχουσι πολλὰ ὄντα καλὰ, ἀγαθὰ, καὶ δίκαια, ἄλλ' ὑπάρχει καὶ αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν, τὸ δίκαιον, τὰ ὁρατὰ δὲ ὄντα ἀναφέρονται ἕκαστον εἰς μίαν ἰδέαν καὶ κατ' αὐτὴν ὀνομάζονται. Καὶ τὰ μὲν ὁρατὰ βλέπομεν ἀπλῶς διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ δὲν νοοῦμεν αὐτά· τὰς δὲ ἰδέας νοοῦμεν, ἀλλὰ δὲν βλέπομεν. Παραβάλλων δὲ ὁ Πλάτων τὸν ὁρατὸν κόσμον πρὸς τὸν νοητὸν λέγει ὅτι ὁ ἥλιος εἶνε ὁ βασιλεὺς τῶν ὁρατῶν, τὸ δὲ ἀγαθὸν ὁ βασιλεὺς τοῦ νοητοῦ κόσμου· ὁ νοητὸς λοιπὸν κόσμος εἶνε ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν, καὶ ἡ πρώτη τῶν ἰδεῶν εἶνε ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἡ ἰδέα λοιπὸν παρὰ Πλάτωνι δὲν σημαίνει ὅ,τι νῦν ἐν τῇ ψυχολογίᾳ ἀλλὰ σημαίνει τὸ παράδειγμα, τὸ πρότυπον, τὸν ἀρχικὸν τύπον τοῦ ὄντος. Ἡ ἰδέα εἶνέ τι, τὸ ὅποῖον ὑπάρχει τῷ ὄντι. Εἶνε ὃν αἰώνιον, ἀμετάβλητον, μένον πάντοτε τὸ αὐτό. Εἶνε τὸ ὄν τὸ διαρκές, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ὁρατά, τὰ ὅποια διηνεκῶς μεταβάλλονται καὶ ἀλλοιοῦνται. Μόναί αἱ ἰδέαι μετὰ τοῦ Θεοῦ ὑπάρχουσιν ἀληθῶς, ἐνῷ τὰ ὁρατά γεννῶνται διηνεκῶς καὶ φθείρονται καὶ ὑφίστανται καθόσον μετέχουσι τῶν ἰδεῶν.

Αἱ ἰδέαι εἶνε, ὡς ἐλέγχθη, οἱ ἀμετάβλητοι καὶ αἰώνιοι τύποι τῶν ὄντων· καὶ ἐπειδὴ πάντα ἐγένοντο κατὰ ἰδέας, πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν ἰδέαι πάντων τῶν ὄντων. Δὲν ὑπάρχουσι λοιπὸν ἰδέαι μόνον τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ δικαίου, τῶν ὁποίων ἀτελεῖς εἰκόνες καὶ ὁμοιώματα εἶνε τὰ καλὰ, τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ δίκαια· ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἰδέαι καὶ τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν γεωμετρικῶν τύπων καὶ τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ χρώματος καὶ τῆς σφαίρας καὶ τῆς τριπέξεως καὶ πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ὄντων. Κατὰ Πλάτωνα ὑπάρχει μετὰ τῶν ἰδεῶν τάξις καὶ ἱεραρχία ἀληθής· ὑπάρχουσιν ἰδέαι ἀνώτεραι καὶ ἰδέαι κατώτεραι, ὧν αἱ κατώτεραι ἐξαρτῶνται καὶ ἐξηγοῦνται διὰ τῶν ἀνωτέρων. Πᾶσαι αἱ ἰδέαι συνέχονται πρὸς μίαν ὑφίστην ἰδέαν, ἡ ὅποια ἄρχει τοῦ νοητοῦ κόσμου· οὕτω ὑπεράνω τῶν ἰδεῶν τοῦ γένους καὶ εἶδους καὶ τῶν μαθηματικῶν τύπων ὑπάρχουσιν αἱ ἰδέαι τοῦ δικαίου, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς, καὶ ὑπεράνω τῶν ἰδεῶν τούτων ὑπάρχει ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ, ἡ ἰδέα τῶν ἰδεῶν εἰς τὴν ὁποίαν καταλήγουσι καὶ ἀναφέρονται πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἰδέαι. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶνε ἡ καθολικὴ ἀρχή, ὁ ἥλιος τοῦ νοητοῦ κόσμου· καὶ ὡς ἐν τῷ ὁρατῷ κόσμῳ πᾶσα λάμψις προέρχεται

ἐκ τοῦ ἡλίου, οὕτω ἐν τῷ νοητῷ κόσμῳ πᾶσα νόησις προέρχεται ἐκ τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ εἶνε ἡ ἀξία πάσης γνώσεως, ἐπιστήμης καὶ ἀληθείας. Εἶνε ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ πηγὴ τοῦ νοητοῦ κόσμου.

Ἄν ὑπάρχουσιν αἱ ἰδέαι καθ' ἑαυτὰς ἢ ἐν Θεῷ, περὶ τούτου δὲν ἐκφράζεται σαφῶς ὁ Πλάτων ἐντεῦθεν ἢ περὶ τούτου διαφωνία παρὰ τοῖς σοφοῖς. Ἀναμφίβολον ὅμως εἶνε, ὅτι ὁ Πλάτων ἐθεώρησε τὰς ἰδέας ἐν γένει ὡς προερχομένας ἐκ Θεοῦ. Ἀφοῦ ὁ Πλάτων ἐξαρτᾷ πάσας τὰς ἰδέας ἐκ τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ, τὴν ὁποίαν ὀνομάζει αἰτίαν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀληθείας, τὴν δὲ ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ συνταυτίζει μετὰ τῆς ἰδέας τοῦ Θεοῦ, τοῦ ποιητοῦ καὶ πατρὸς πάντων, τῆς ὑφίστης αἰτίας παντὸς ὅ,τι καλόν, ἀγαθόν καὶ ἀρμονικόν, ἐπόμενον εἶνε ὅτι αἱ ἰδέαι ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ Θεοῦ, δὲν ὑπάρχουσιν ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ. Ἐλθωμεν νῦν εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος περὶ τῆς ἰδέας τοῦ καλοῦ.

Κατὰ τὸν Πλάτωνα τὸ καλὸν εἶνε ἰδέα νοητὴ ὡς τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀγαθόν· ἄρα δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς ἀντικείμενα ὁρατὰ καὶ αἰσθητά. Ἡ ἰδέα τοῦ καλοῦ ἀνήκει εἰς τὸν νοητὸν καὶ θεῖον κόσμον. Ὁ αἰσθητὸς κόσμος περιέχει πληθὺν καλῶν καὶ ὡραίων ἀντικειμένων, ἀλλὰ τὰ ἀντικείμενα ταῦτα, πολλαπλᾷ ὄντα καὶ διάφορα, εἶνε μόνον ὡραῖα καθόσον εἶνε ἀντίτυπα καὶ εἰκόνες τοῦ ἐνὸς ἀπολύτου καὶ ἀμεταβλήτου καλοῦ, τοῦ ὁποίου μετέχουσιν ἐν μέτρῳ τινί. Εἶνε εἰκόνες ἀτελεῖς, ἐν ταῖς ὁποίαις τὸ καλὸν δὲν ὑπάρχει πληρὲς καὶ τέλειον, ἀλλὰ ἀναμεμιγμένον μετὰ τοῦ δυσειδοῦς. Οἱ ἄνθρωποι οἱ ἰστάμενοι εἰς τὰ ὡραῖα ἀντικείμενα, μὴ ἀνυψούμενοι δὲ μέχρι τοῦ ὡραίου ἢ καλοῦ καθ' ἑαυτὸ πλανῶνται, διότι τὴν ὁμοιότητα ἀντικειμένου τινὸς ἐκλαμβάνουσιν ἀντ' αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου. Οἱ ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων ἅπαντα ἡ προσοχὴ εἶνε περιωρισμένη εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἰς τὰ ὄρατα, ἀρέσκονται ν' ἀκούωσιν ὡραίας φωνάς, νὰ βλέπωσιν ὡραίας εἰκόνας, ὡραῖα χρώματα καὶ πᾶν καθόλου ὡραῖον ἀντικείμενον, ἀλλ' ἡ διάνοια αὐτῶν δὲν δύναται ν' ἀνυψωθῇ εἰς αὐτὸ τὸ καλόν, εἰς αὐτὸ τὸ ὡραῖον. Διατελεῖ ἐν πλάνῃ, ὀνειρώττει ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γινώσκει μὲν καλὰ καὶ ὡραῖα ἀντικείμενα, ἀλλ' ἀγνοεῖ αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ ὡραῖον καὶ ἀδυνατεῖ ν' ἀκολουθήσῃ τοὺς ὁδηγοῦντας αὐτὸν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ καλοῦ.

Δυστυχῶς, λέγει ὁ Πλάτων, δὲν εἶνε σπάνιοι οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι. Ὁ Πλάτων περιγράφει ἐν τῷ Συμποσίῳ αὐτοῦ τὸν τρόπον, δι' οὗ ἀνυψοῦνται τις μέχρι τῆς θεωρίας τοῦ ὑπερτάτου καὶ τελείου καλοῦ. Ἡ θέα, λέγει, τοῦ αἰσθητοῦ καὶ ὁρατοῦ κα-

λου πρέπει νὰ διεγείρῃ ἐν ἡμῖν τὴν ἰδέαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ καλοῦ τὸ αἰσθητὸν καὶ ὁρατὸν κάλλος πρέπει νὰ ὀδηγῇ ἡμᾶς εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ ψυχικοῦ κάλλους, ἀπὸ τῆς θεωρίας τῶν νόμων, τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν πρέπει ν' ἀνερχώμεθα εἰς τὸ καλὸν καθ' ἑαυτό, τοῦ ὁποίου ἀμυδρὰν μόνον εἰκόνα παρέχουσι πάντα τὰ ὄντα καὶ τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἀποκαλύπτεται ἡμῖν καὶ μεταβάλλει καὶ ἀνυψοῖ ἡμᾶς δι' ἧς ἐμπνέει ἡμῖν ἀγάπης (Συμπ. 210).

Ὅτε ὁ Πλάτων, διελθὼν πάσας τὰς βαθμίδας τῆς κλίμακος τοῦ αἰσθητοῦ καὶ πεπερασμένου καλοῦ, φθάνει εἰς τὸ ὑπέρτατον καὶ τέλειον καλόν, καταλαμβάνεται αἰφνης ὑπὸ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ λέγει: «ὅστις διὰ τῶν αἰσθητῶν καλῶν φθάνει εἰς τὸ ὕψιστον καλὸν βλέπει αἰφνης πρὸ αὐτοῦ θαυμαστόν τι καλόν, καλὸν αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον, καλόν, ὅπερ δὲν εἶνε ποῦ μὲν καλόν, ποῦ δὲ δυσειδές, ὅπερ δὲν εἶνε καλόν μὲν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ τόπῳ, δυσειδές δὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ καὶ τόπῳ, ὅπερ δὲν εἶνε καλόν μὲν εἰς τούτους, δυσειδές δὲ εἰς ἐκείνους, καλόν, ὅπερ δὲν ἔχει οὔτε πρόσωπον, οὔτε χεῖρας, οὔτε σωματικόν τι ἢ αἰσθητόν, οὐδ' ὑπόκειται εἰς τέχνην ἢ ἐπιστήμην, οὐδὲ ὑπάρχει ἐν ἄλλῳ τινί, οἷον ἐν ζώῳ ἢ ἐν γῇ ἢ ἐν οὐρανῷ, ἀλλ' ὑπάρχει αὐτὸ καθ' ἑαυτό καὶ ἀμετάβλητον καλόν, τοῦ ὁποίου πάντα τὰ ἄλλα καλὰ μετέχουσι χωρὶς ἢ γέννησις καὶ ἢ φθορὰ αὐτῶν νὰ ἐπαναφέρῃ ἢ ἐπιφέρῃ εἰς αὐτὸ τὴν ελαχίστην αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν. Μόνον ἢ θεὰ τοῦ αἰωνίου καλοῦ δύναται νὰ παράσχῃ γόητρόν τι εἰς τὸν βίον τοῦτον. Πόσον εὐτυχὴς εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις δυνήθη νὰ ἰδῇ τὸ καλὸν εἰς λί κρινές, καθαρόν, ἀμικτόν, μὴ περιβεβλημένον σάρκας ἀνθρωπίνους, χρώματα ἢ ἄλλα θνητὰ ἀντικείμενα ἀλλ' αὐτὸ τὸ θεῖον καλόν. Ὁ θεώμενος τὸ καλὸν τοῦτο παράγει οὐχὶ εἰδωλα ἀρετῆς, ἀλλ' αὐτὴν τὴν ἀληθεῖ ἀρετὴν, ὁ τοιοῦτος εἶνε πλεόν παντὸς ἄλλου προσφιλεῖς τῷ Θεῷ· ὁ τοιοῦτος ἀναδείκνυται πλεόν παντὸς ἄλλου ἀθάνατος» (Συμπ. 210).

Ὡραία ἀληθῶς καὶ μεγαλοπρεπὴς περιγραφὴ τοῦ ὑπερτάτου καὶ τελείου καλοῦ. τῆς πηγῆς καὶ αἰτίας παντὸς ὅ,τι καλὸν καὶ ὡραῖον ὑπάρχει εἰς τὸν ἀτελῆ καὶ πεπερασμένον κόσμον. Καὶ τὸ ἐξαίσιον ταῦτο καὶ ἀνέκφραστον καλὸν ταυτίζει ὁ Πλάτων μετὰ τοῦ τελείου ἀγαθοῦ. «Πᾶν ἀγαθὸν καὶ καλόν,» λέγει πού. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ εἶνε ὁ Θεός, ἄρα ἰδέα τοῦ καλοῦ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ αὐτὸς ὁ Θεός. Le bien ideal c'est Dieu lui-même, λέγει ὁ Leveque ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ Le science du Beau. Ἀλλὰ τὸ τέλειον καλὸν δὲν εἶνέ τι ἀπλῶς ἀφηρημένον καὶ

ἰδεῶδες, ἀλλ' ὃν ζῶν καὶ κινούμενον καὶ ὑπάρχον. Ὁ Πλάτων δὲν ἐννοεῖ τὸ ἀπόλυτον καλὸν ἄνευ ζωῆς, ἄνευ δυνάμεως διανοητικῆς, ἐν ρυθμῷ καὶ τάξει ἐνεργούτης. Οὐδὲν καλὸν ἄνευ ἁρμονίας καὶ ἐνότητος· ὁ Θεὸς εἶνε αἰτία νοητή, καὶ ἡ αἰτία αὕτη ἡ καλλίστη καὶ τιμιωτάτη φύσις ὑπάρχει ἐν αὐτῷ βασιλικῇ ψυχῇ καὶ βασιλικὸς νοῦς. Τὸ καλόν, κατὰ Πλάτωνα, εἶνε χαρακτήρ ἰδιάζων τῆς ψυχῆς, ἐκδηλούμενος ὑπὸ μορφᾶς αἰσθητάς. Ὡστε οὐδαμοῦ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ὑπάρχει, κυρίως εἰπεῖν, καλὸν πλὴν ἐν τῇ ψυχῇ. Τὸ καλὸν καθ' αὐτὸ εἶνε ἄρα ψυχὴ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ ζωὴ εἶνε ἄπειρος. Εἶνε αἰτία ἐξόχως νοητή. Ἡ αἰτία αὕτη φέρει τὴν σφραγίδα τῆς ἐνότητος ἐν τῇ ποικιλίᾳ, τοῦ ρυθμοῦ, τῆς ἁρμονίας, τῆς τάξεως, ὧν ἄνευ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ καλόν.

Ὁ κόσμος ὡς ἔργον τῆς θείας σοφίας εἶνε καλὸς καὶ ὡραῖος, διότι ἐποιήθη ὁμοίος τῷ Θεῷ. Ὁ Θεὸς ἐποίησε, κατὰ Πλάτωνα, ἓνα μόνον κόσμον, ἵνα ὁ κόσμος ἡ καλὸς καὶ τέλειος. Ἡ ἐνότης εἶνε οὐσιῶδες γνώρισμα τοῦ καλοῦ· ἡ ἐνότης προστιθεμένη εἰς τὴν ποικιλίαν παράγει τὴν ἁρμονίαν καὶ τάξιν.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶνε εἰκὼν τῆς θείας ἰδέας, ἄρα αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ψυχὴν καὶ σῶμα, πρέπει δὲ νὰ ὑπάρχῃ μετὰ αὐτῶν ἁρμονία καὶ συμμετρία. Ὅταν σῶμα μικρὸν καὶ ἀσθενὲς φέρῃ ψυχὴν μεγάλην καὶ ἰσχυράν, ἡ ψυχὴ μικρὰ καὶ ἀσθενὲς ὑπάρχει ἐν σῶματι ἰσχυρῷ καὶ μεγάλῳ, ὁ ἄνθρωπος στερεῖται κάλλους, διότι ἐλλείπει αὐτῷ ἡ ἁρμονία· τουναντίον, ὅτε ἀμφοτέρω καὶ σῶμα καὶ ψυχὴ εἶνε μεγάλα καὶ ἰσχυρά, ὑπάρχει ἁρμονία καὶ ἡ ὁρμονία καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ὡραῖον καὶ ἐπιχαριν. Ἡ αὕτη ἁρμονία πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἐν τῷ σῶματι καὶ ἐν τῇ ψυχῇ. Ἡ ἀρετὴ εἶνε τὸ κάλλος καὶ ἡ υἰγεία τῆς ψυχῆς. Τουναντίον ἡ κακία εἶνε ἡ δυσμορφία καὶ καθένεια αὐτῆς. Ἐνταῦθα προφανέστατα ταυτίζει ὁ Πλάτων τὸ ἀγαθὸν μετὰ τοῦ καλοῦ.

Ὁ Πλάτων λοιπὸν ταυτίζει τὸ καλὸν μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ οὐδόλως παράδοξον τοῦτο. Οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευον καθόλου τὸ καλὸν ἢ τὸ ὡραῖον. Ἐν τῷ ἐνθουσιᾶδε αὐτῶν θυμασμοῦ πρὸς τὸ καλὸν ἔκρινον συνήθως τὸν χαρακτήρα καὶ τὰς ιδιότητας τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν μορφήν καὶ τὸ σῶμα αὐτῶν. Ρήτωρ ὡραῖος, ἔχων σχήματα κανονικά καὶ στάσιν σύμμετρον, ἦτο ἤδη κατὰ τὸ ἥμισυ εὐφραδής. Νεανίας ἢ νεῆνις, ἔχοντες μορφήν γλυκεῖαν καὶ λεπτὴν, ἐθεωροῦντο συνήθως χρηστοὶ καὶ ἐνάρετοι· τουναντίον τὸ κακὸν παρίστανον δι' ἐξωτερικῆς μορφῆς εἶδεχθοῦς. Ὁ τύπος τοῦ ἀνάνδρου παρ' Ὀμήρῳ, ὁ Θερασίτης, εἶνε ὁ δυσειδέστατος

ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων. Ἐντεῦθεν ἡ συνταύτισις τῆς ἀρετῆς μετὰ τοῦ ὡραίου, τῆς κακίας μετὰ τῆς δυσμορφίας. Ὁ Πλάτων πανταχοῦ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐκφράζει τὴν ἰδέαν ταύτην. Τὸ καλὸν δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἐν ταῖς πράξεσι τοῦ ἀνθρώπου καὶ ταῖς ἐκουσίαις καὶ ταῖς ἀκουσίαις. Τὸ φυσικὸν θάρρος εἶνε καλόν, διότι εἶνε τελειότης, ἀρετὴ. Τὸ ἐκούσιον καὶ περιεσκεμμένον θάρρος εἶνε ἔτι ὡραιότερον. Τὰ αἰσθήματα εἶνε καλὰ καὶ ὡραῖα, ὅταν ἀναφέρονται εἰς τι εὐγενές ἀντικείμενον οἷον εἰς τὴν Πατρίδα, τὴν ἀρετὴν, τὴν ἐπιστήμην. Αἱ γνώσεις εἶνε καλαὶ καὶ ὡραῖαι, ὅταν ὁδηγῶσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ὁ ὀρθῶς ἀποκρινόμενος εἶνε καλὸς καγαθός. Τὸ ὀρθῶς συλλογίζεσθαι, ἡ ἐπιστήμη καὶ τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς εἶνε καλὰ καγαθὰ. Ἡ κτῆσις τῶν ἰδεῶν, ἐπὶ τῆς ὁποίας πᾶσα στηρίζεται ἀλήθεια, ἀποτελεῖ τὸ κάλλος τοῦ νοῦ, διότι τελειοποιεῖ αὐτόν. Καλὸν ἄρα καὶ ἀγαθὸν εἶνε συνώνυμα παρὰ Πλάτωνι· ἀλλὰ μὴ καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν ἡ λέξις καλόν, ἣτις ἐσήμαινε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ ὡραῖον, δὲν μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἀγαθοῦ; Λέγοντες δὲ καλὸς ἀνὴρ ἢ καλὴ γυνή, δὲν νοοῦμεν τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα ἢ τὴν ἀγαθὴν γυναῖκα, οἷον εἰ ἀποδεχόμενοι καὶ ἡμεῖς, ὡς οἱ πρόγονοι ἡμῶν καὶ ὁ Πλάτων, ὅτι ὁ καλὸς ἢ ὁ ὡραῖος εἶνε καὶ ἀγαθός ἢ μᾶλλον ὅτι τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς ἀποτυποῦται θυνηθῶς εἰς τὴν ἐκφρασιν τῆς μορφῆς;

ΟΙΑ Η ΜΟΡΦΗ ΤΟΙΑΔΕ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἡ περὶ τοῦ καλοῦ θεωρία τοῦ Πλάτωνος. Πρὶν ἢ δὲ καταπαύσω τὸν λόγον, δὲν δύναμαι νὰ μὴ ἐπιστήσω ἰδίᾳ τὴν προσοχὴν ὑμῶν εἰς τὴν ἔσοχον ἀληθῶς τοῦ Πλάτωνος ἰδέαν, ὅτι τὸ κυρίως καλὸν εἶνε χαρακτὴρ ἰδιάζων τῆς ψυχῆς, ὅτι τὸ τέλειον καλὸν δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν αἰσθητὸν ἀλλ' εἰς τὸν νοητὸν κόσμον, καὶ ὅτι διὰ τοῦ αἰσθητοῦ καλοῦ πρέπει ν' ἀνυψούμεθα εἰς τὸ καθ' ἑαυτὸ καλόν, εἰς τὴν αἰτίαν καὶ πηγὴν παντὸς καλοῦ, εἰς τὸν Θεόν. Ναί, τὸ καθ' αὐτὸ καλὸν δὲν εἶνε τὸ σωματικόν καὶ αἰσθητὸν ἐκεῖνο κάλλος· ὅπερ ποῦ μὲν εἶνε καλόν, ποῦ δὲ δυσειδές, ὅπερ εἰς τούτους μὲν φαίνεται ὡραῖον, εἰς ἐκεῖνους δὲ μὴ ὡραῖον, ὅπερ σήμερον ὑπάρχει αὔριον δὲ ἀφανίζεται. Τὸ καθ' αὐτό, τὸ ἀληθές καλὸν εἶνε τὸ ψυχικόν κάλλος, ὅπερ παραμένει διαρκές καὶ ἀμετάβλητον, ὡς αὐτὴ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα. Ναί· ψυχὴ εὐγενὴς καὶ ἐνάρετος εἶνε τῶνόν τι ἔσοχόν τι καλὸν καὶ ὡραῖον, ὅπερ δύναται καὶ αὐτὴν τὴν εἰδεχθῆ σωματικὴν μορφήν ν' ἀναδείξῃ ἀληθῶς θαυμαστὴν καὶ ὡραίαν. Ψυχὴ τούναντίον ἀγενὴς καὶ διεστραμμένη εἶνέ τι εἰδεχθὲς καὶ ἀπο-

τρόποιον, ὅπερ δύναται καὶ τὴν ὠραιότητα τὴν σωματικὴν μορφήν
ν' ἀναδείξῃ ἀληθῶς εἰδεχθῇ καὶ ἀποτροπαίαν.

Αἱ καλαὶ ἡ ὠραῖαι τέχναι εἶνε προωρισμένα διὰ τῆς καλλι-
εργείας τοῦ καλοῦ νὰ ἐξευγενίζωσι τὴν ψυχὴν, ἀνυψοῦσαι αὐτὴν
εἰς τὴν πηγὴν παντὸς καλοῦ· ἀλλ' ἀποτυγχάνουσι τοῦ εὐγενοῦς
αὐτῶν προορισμοῦ· ὅταν οἱ καλλιερگوῦντες τὰς ὠραίας τέχνας
προσκολλῶνται δουλικῶς εἰς τὸ αἰσθητὸν καλὸν καὶ οἰονεὶ λα-
τρεύουσιν αὐτὸ λησμονοῦντες ὅτι ὑπεράνω αὐτῶν ὑπάρχει τὸ ὄν-
τως καλόν, εἰς τὸ ὅποῖον αἱ ὠραῖαι τέχναι πρέπει νὰ ὁδηγῶσιν.
Αἱ γνώσεις καὶ αἱ ἐπιστῆμαι εἶνε τι ἀληθῶς ἑξοχον καλόν, ἀλλ'
ἀποτυγχάνουσι τοῦ εὐγενοῦς αὐτῶν προορισμοῦ, ὅταν οἱ καλλιερ-
γοῦντες τὰς ἐπιστήμας προσκολλῶνται δουλικῶς εἰς αὐτάς καὶ
οἰονεὶ προσφέρουσιν αὐταῖς λατρείαν, λησμονοῦντες ὅτι διὰ τῶν
ἐπιστημῶν καὶ τῶν γνώσεων πρέπει νὰ ὁδηγώμεθα εἰς τὴν αἰ-
τίαν καὶ πηγὴν πάσης γνώσεως καὶ σοφίας, εἰς τὸν Θεόν. Τοι-
αύτην βαθεῖαν ἔννοιαν ἔχει ἡ συνταύτισις τοῦ καλοῦ πρὸς τὸ
ἀγαθόν. Ἐπλάσθημεν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ τοιοῦτοι, ὥστε νὰ
θαυμάζωμεν τὸ καλὸν καὶ ὠραῖον καὶ νὰ ἐλκυώμεθα ὑπ' αὐτοῦ,
ὅπουδῆποτε καὶ ὑπὸ οἰανδῆποτε μορφήν καὶ τύπον ἂν ἴδωμεν
αὐτό· ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι σκοπιμώτατα ἐτέθη εἰς ἡμᾶς ὑπὸ
τοῦ δημιουργοῦ τὸ αἰσθημα τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης
πρὸς τὸ καλὸν καὶ ὠραῖον, ἵνα βλέποντες τὸ μερικὸν καὶ ἀτελὲς
καλὸν προβιβαζώμεθα εἰς τὸ γενικὸν καὶ τέλειον καλόν· ἵνα βλέ-
ποντες τὸ θαυμαστὸν καὶ ἐξάκιστον τοῦτο ἀριστοτέχνημα, ὅπερ
ὀνομάζομεν σύμπαν ἢ κόσμον, ἀποκαλύπτωμεν ἐν σεβασμῷ τὴν
κεφαλὴν, ὡς ὁ Νεῦτων, πρὸ τοῦ πανσόφου δημιουργοῦ καὶ ἀνα-
φωνῶμεν πρὸς αὐτὸν μετὰ τοῦ Δαυὶδ : «Ὡς θαυμαστὰ τὰ ἔργα
σου, Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας.»

ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΜΟΣΧΑΚΗΣ

Συζυγικαὶ τρυφερότητες.

— Εἶμαι βέβαιος, καυμένη, πῶς ἂν ἀπέθνησκα, ἡμποροῦσες
νὰ ὑπανδρευθῇς καὶ αὐτὸν τὸν Σατανᾶν, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ
ἰδῇς ἂν θὰ τὸν ὑποτάξῃς εἰς τὴν θέλησίν σου.

— Θὰ τὸ ἔκαμνα βεβαίως, κύριέ μου, ἐὰν ὁ νόμος ἐπέτρεπε
νὰ νυμφεύεται ἡ γυνὴ τὸν πατέρα τοῦ πρώην συζύγου της.